

IJORCES

**INTERNATIONAL JOURNAL
OF CONFERENCE SERIES ON EDUCATION
AND SOCIAL SCIENCES.**

**PUBLISHER: ÇORUM: OGERINT -INTERNATIONAL
ORGANIZATION CENTER OF ACADEMIC RESEARCH**

IJORCES

**International journal of conference series on education
and social sciences. (Online)**

Science Editor: **Sari Lindblom**
Vice-rector and professor at University of Helsinki

Copyright © 2021

By Çorum: Ocerint -International Organization Center of Academic Research

All rights reserved.

Available at ijorces.org

Published:

Çorum: Ocerint -International Organization Center of Academic Research

ISSN 2717-7076

Bursa

Bursa, Turkey

ГЕКЛЬБЕРРИ ОБРАЗИ ВА БАДИИЙ МАКОН МАСАЛАСИ

М.М.Курбанова

Тошкент давлат транспорт университети, ўқитувчи

Аннотация: Бу ерда Марк Твеннинг машҳур романи "Гекльберри Финн саргузаштлари" романи бош қаҳрамони Гек ва унинг характериға мувофиқ тасвирланган бадий макон масаласи ҳақида баҳс юритилади. Ёзувчи дарё, сол, шаҳар, кулба, ўрмон каби маконларда яшаган Гекнинг характериға атроф муҳит таъсирини очиб берган.

Калит сўз ва иборалар: роман, образи, қаҳрамон, макон, вақт, эстетик идеал.

Ҳар қандай бадий асар реал ҳаёт инъикоси сифатида маълум макон ва вақт бирлигида намоён бўлади. Шу маънода Марк Твеннинг "Гекльберри Финн саргузаштлари романи қаҳрамони Гекльберри Финн ҳам, аввало, ўз яшаш макони (АҚШ) ва вақти (XIX аср)нинг тасвири сифатида баҳоланади. Мазкур бош қаҳрамон топохронос (айнан -маконвақт) нуқтаи назаридан роман жанрининг кўламдорлик, қаҳрамонлар ҳаётининг кутилмаган саргузаштларга бойлиги билан ажралиб туради. Гекльберри уй, хона, ҳовли, кўча, тоғ, дарё, ўрмон, шаҳар, қайиқ, сол, дала каби аниқ маконларда тасвирланади. У яшайдиган макон ва унда кечадиган вақт ўзининг шафқатсизлиги, тезкорлиги, кутилмаган ҳодисаларга бойлиги билан бош қаҳрамон ҳаётига дахлдор саналади. "Шу тариқа, санъат, ҳаётнинг икки каррага кўпайгани ҳисобланади. Бадий асардаги ҳаёт реал ҳаёт билан рақобатлашгандек бизнинг ҳайратимизни оширади, идрокимизни жунбушга келтиради ва уни мудрашига йўл қўймайди"[1,8]. Аслида ҳақиқий бадийнинг бош вазифаси ҳам шундай ҳисобланади. Шу маънода Гекльберри Финннинг бола сифатида бошидан кечирган фожеалари, доимо таҳлика, сарсон-саргардон юришида ўқувчи ҳаёти ва ички оламиға мазмун олиб киради. Бунда бош қаҳрамон мавжуд бўлган топохронос ўқувчи идрокига, ҳис-туйғуларига таъсир этади. Ўқувчини қаҳрамон билан бирга ҳаётни таҳлил этишға, атрофда кечаётган воқеаларға муносабат билдиришға ўргатади.

"The fifth night below St. Louis we had a big storm after midnight, with a power of thunder and lightning, and the rain poured down in a solid sheet. We stayed in the wigwam and let the raft take care of itself. When the lightning glared out we could see a big straight river ahead, and high, rocky bluffs on both sides. By and by says I, "Hello, Jim, looky yonder!" It was a steamboat that had killed herself on a rock. We was drifting straight down for her. The lightning showed her very distinct. She was leaning over, with part of her upper deck above water, and you could see every little chimbly-guy clean and clear, and a chair by the big bell, with an old slouch hat hanging on the back of it, when the flashes come.

Well, it being away in the night and stormy, and all so mysteriouslike, I felt just the way any other boy would a felt when I see that wreck laying there so mournful and lonesome in the middle of the river. I wanted to get aboard of her and slink around a little, and see what there was there" [2.68-69].

Тасвирда ёзувчи дарёдаги тўфон ва мажақланган кема орқали аниқ макон (дарё)даги бола руҳиятининг қизиққон, жасур ва сирлилиқ каби қирраларини очишға ҳаракат қилган.

Гекльберри Финн мажақланган пароходға кириб кўришни таклиф қилади. Жим эса бизға шу ер ҳам яхши шарт эмас дейишиға қарамасдан улар ёнбошлаб ётган

пароходга ўтишади. Пароход каютасида эса Билл ва Жейк Пиккард исмли одамлар Жим Тернер деган шеригини сотқинликда айблаб, ўлдирмоқчи бўлиб туришган эди. Ёзувчи пароходдаги воқеани жуда секин, батафсил тасвирлайдики, бунда Гекнинг каютага мўралаши, ётоқхонага кириб, тепа каравот бурчагида, кўрқувдан дағ-дағ титраганча нафас олмасдан, қора терга ботгунча ўтиришини тўлиқ келтиради. Шу ерда қаҳрамон руҳияти тўла очилади. Мажақланган пароходдаги икки қотил ва қароқчилар уларни ҳар лаҳзада топиб, отиб ташлаши мумкин эди.

Гекльберри романдаги барча жой, макон тасвири, персонажлар ҳаракати ва воқеаларнинг ўзак мақсадини ўзига қаратади. Натижада ҳам бир персонаж Гек образи билан муносабатга киришади. Масалан, романда мажақланган кемадан қочиб, уларга ёрдам юборишга эришганларидан кейин дарё ўртасидаги оролда қолишлари тасвирланади [79-83]. Орол ўртасида чакалакзор бўлиб, атроф тинч дарахтлар орасидаги одам қирғоқдан кўринмас, атроф сокин эди. Орол табиатининг ана шундай тасвири қаҳрамонларнинг ўзларини озод одамлардек ҳис этишлари, бемалол ўйнаб кулишлари учун шароит ҳисобланарди. Натижада Гекнинг ўқишни билиши, кўлига илинган китобни ўқиши ва ўқишни билмайдиган Жимга кўп нарсаларни сўзлаб бериши ушбу қаҳрамонларнинг маънавий оламнинг очилишига хизмат қилади. Хусусан, улар Сулаймон, француз қироли Людовик XVI, унинг етим қолган ўғли ва унинг Америкага келиши, негрларнинг болани доимо ҳурмат қилиши, ота ҳеч қачон боласини ташлаб қўймаслиги ҳақида катталардек фикр юритишади. Бу эса уларнинг мустақил фикри шаклланиши, тафаккури халқ қадриятлари умуминсоний ғоялар - инсонпарварлик, адолатпарварлик, ҳаётсеварлик кабилар билан уйғунлигини кўрсатади. Демак, овлоқдаги орол (макон) тасвири қаҳрамонларнинг маънавий оламини очишга ёрдам берган.

Гекнинг бундай сарсон юришидан асосий мақсади етук жамиятни топиш эди. Бундай жойни Гек Қоҳира деб атади. Улар Қоҳирага уч кунда етиб олишмоқчи бўлишгани, Огайё дарёси Миссисипига қуйиладиган жой, Илинойс штати чегарасига етиб олишса, унда у ёғи озод штатлар ва ҳеч нарсадан кўрмасликни ўйлашган эди. Шу ерда Гекнинг асосий мақсади шахс эрки, Жимники эса озодлик эканлигини очиқ баён этилади. Демак, ёзувчи оролчани воқеалар ривожланиши ва боланинг кундузи яшириниши керакли ҳақидаги воқеалар мантиғидан келиб чиқиб сокин, бежавотир макон сифатида беришдан бир неча мақсадни кўзлаган. Биринчиси, болаларнинг кундузи қандай вақт ўташиши, қаҳрамон сифатида ҳали очилмаган қирраларини очиб бериш бўлса, бошқа томондан, шу ерда ёзувчи Гекнинг китоб мутолааси билан банд бўлиши ва хаёлидаги идеал жамият ҳақида болаларча мулоҳазалари орқали ўзининг ҳам бадиий ниятини ошкор қилган.

Айтиш кераки, Гек сузиб юрган дарё рамзий маънода боланинг ҳаёт йўлини англатади. Икки томон эса кишилик жамияти бўлиб, уларнинг бирорта ерида бола қайиқни тўхтатиб, қирғоққа чиқиб олишига имкон берадиган сайҳонлик, бекат кўринмайди. Иккинчидан, бола қайта ва қайта тилга олаётган Қоҳира хаёлий макони, одил ва озод жамият ҳақидаги орзулар уларни тинимсиз олға юришга ундайди. Огайо ва Миссисипи дарёлари тугаган жойни Қоҳира деб ўйлаган болалар, шахс озод бўладиган маконни излашади. Билишмайдики, бундай макон аслида фақат хаёлда мавжуд, реал ҳаётда эса одам ва одам ўртасидаги ижтимоий муносабат доимо турли зиддиятларга олиб келган. Лекин бу зиддият қонли тўқнашувга, бир-бирини ёмон кўрадиган даражадаги салбий томонга ўзгармаслиги керак. Одам индивид сифатида мавжуд экан, ўзига хос характер қирраларини намоён этиши, турли вазиятлар борасида ўз фикрини айтиши табиий жараён саналади.

Умуман олганда, Гек қаҳрамон сифатида турли бадиий маконлардан ўтар экан,

қатъиятли, кучли бўла бошлайди. Ҳаёт қадри, яхши одамлар озчилик эканлигини англай бошлайди. Ўз олдига катта марралар қўя бошлайди. Охир оқибат Гекни Дугласнинг беваси қонуний равишда ўғил қилиб олади ва у унга кўнади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Bachelard, Gaston. The poetics of space. - New York: Orion press, 1964. - 256 p.
2. The Adventures of Huckleberry Finn by Mark Twain. A Glass bookclassic. - 261 p.
<http://bookzip.ru>.

ELSEVIER

SSRN
Tomorrow's Research Today

Universal
Impact Factor